

Ara Llegim

PAÍS: España
PÁGINAS: 25,31-32
AVE: 26700 €
ÁREA: 2520 CM² - 300%

FRECUENCIA: Semanal
DIFUSIÓN: 12863
OTS: 71000
SECCIÓN: SUPLEMENTO

► 23 Abril, 2022

Joan Fuster

ANY JOAN FUSTER

llegim

Aforístic, polemista,
lliure, escèptic, concís,
punyent, compromès,
savi, popular, sedentari...

—Núria Juanico Llumà

Antoni Martí Monterde (Torís, Ribera Alta, 1968) coneix pam a pam l'obra, el pensament i la trajectòria de Joan Fuster. Fuster va empènyer-lo a descobrir els grans noms de la literatura europea i a reivindicar la literatura comparada i la lectura dels clàssics per poder repensar i transformar la realitat. És coeditor juntament amb Teresa Rosell de *Joan Fuster. Figura de Temps* (Edicions de la UB, 2017), autor de *Joan Fuster. La paraula assaig* (Afers, 2019) i antòleg de la recent *Joan Fuster. Figura d'assaig* (Comanegra, 2021), entre altres títols. També exerceix com a docent a la [Universitat de Barcelona](#) i hi dirigeix la Col·lecció Figura.

Com va descobrir Joan Fuster?

Va ser un mestre de lectura. Soc castellanoparlant de naixement, provinc d'una família de Benicarló, un barri obrer i ple d'immigració de València. Fins als 25 no havia parlat mai en valencià. Vaig començar a llegir en català gràcies a J.V. Foix i vaig començar a parlar amb amics de la facultat en un dialecte absolutament inextricable, que era el que jo havia après llegint Foix. No m'entenia ningú. Em vaig atrinxerar a la biblioteca i allà vaig començar a llegir altres coses a banda de Foix. Una de les primeres, i va ser una sort, va ser Joan Fuster. Quan estàs llegint Fuster, sense adonar-te'n estàs llegint Montaigne, Voltaire, Erasme, Pla. De Fuster passes a un munt de literatura europea, filosofia alemanya, literatura francesa. Era un gran crític literari i un gran traductor.

Què el fa especial i diferent dels altres autors?

La intel·ligència. Fuster és una màquina de fer llegir i escriure. Un dels grans elogis que es pot fer a un autor és que et faci venir més ganes de llegir-lo a ell i als altres. L'altre elogi, que et faci venir ganes d'escriure. Si escric assaig és perquè en un determinat moment vaig llegir Fuster. Si no, no m'hauria convertit en assa-

“Fuster és una màquina de fer llegir i escriure. Un dels grans elogis que es pot fer a un autor és que et vinguin més ganes de llegir-lo. L'altre, que et vinguin ganes d'escriure”

gista. Fuster és irrepitible. Jo només vull ser recordat com algú que va llegir Fuster i el va donar a llegir.

El va arribar a conèixer?

No. Vaig començar a llegir Fuster poc abans que morir. En l'hipotètic cas que se m'hagués acudit anar-lo a conèixer, no hauria sabut com. Sé que la gent es presentava a les tantes de la matinada a casa seva a parlar amb ell. Això incloïa des d'estudiants fins a futurs presidents de la Generalitat Valenciana. Allò era una mena d'epicentre d'un terratrèmol que es diu País Valencià i Països Catalans.

Quina relació tenia Fuster amb la poesia?

Va començar a escriure poesia als anys 40. A partir del 1948 va començar a fer alguns assajos i el 1952 va abandonar la poesia. Va deixar de fer versos, però no de pensar poèticament. El diari de 1952 a 1960 està ple de pàgines que són prosa poètica. Molt sovint aquelles pàgines es convertien l'endemà en un article de premsa, o en l'embrió d'un article més llarg en una revista, o en un possible llibre. Ara s'acaba de publicar una nova reedició dels diaris. És un monument i una construcció de llibertat. Aquesta és una idea que Fuster comparteix amb Pla. Pla afirma que tot escriptor és creador de llibertat i que la llibertat s'aprèn sent lliu-

A la foto, Joan Fuster somriu durant un viatge a Itàlia.
 ANY JOAN FUSTER

re. A partir d'aquesta idea, Joan Fuster sovint retornava a la idea de la necessitat que l'escriptor sigui lliure. O som lliures o ens hem de construir la llibertat amb les paraules.

Nosaltres, els valencians és una obra cabdal i de referència de la literatura catalana del segle passat.

És un llibre meditat durant pràcticament 10 anys. El 1950 ja publica a les revistes de l'exili un article que es diu *València en la integració de Catalunya*. Allà hi ha tot el que després és *Nosaltres, els valencians*. El 1962 es publica el llibre, que va escriure a màquina en un mes. Va ser el primer llibre del catàleg d'Edicions 62.

Com definiria l'impacte que va tenir en la cultura catalana?

La dimensió política de *Nosaltres, els valencians* va arribar a eclipsar la part literària i de crítica cultural. És normal. Però si *Nosaltres, els valencians* no fos un bon assaig, no hauria mobilitzat tot un país. És un llibre molt ben escrit, amb una voluntat d'estil que és clau per a un assaigista i fa que les seves idees resultin seductores intel·lectualment parlant, encara que sigui per discrepar-ne. És el punt de partida de la idea de Països Catalans. A partir de la recuperació de la identitat cultural i política valenciana es fa una projecció cap a la catalanitat sencera. Fuster esdevé un autor inexcusable, no es pot eludir la reflexió a partir de la seva obra. Fa una proposta política a partir de la idea de cultura, llengua i literatura única. A partir d'aquí és cosa nostra de desenvolupar o de refutar aquella idea. I va tenir molt poques refutacions a l'alçada. Les respostes més contundents van ser dues bombes que li van posar a casa seva. Quan a un escriptor li posen bombes, alguna cosa interessant passa amb els seus llibres.

Quin paper té avui la seva figura?

El tenim una mica oblidat, i en part la universitat n'és culpable. Hi ha autors que encara que en discrepis ideològicament, no en pots prescindir com a civilització. Fuster cau en desgràcia en el moment en què l'independentisme d'esquerres no encaixa en el projecte catalanista de Convergència i Unió. Mentre que al País Valencià el catalanisme era d'esquerres, republicà, iconoclasta i fins i tot *queer*, al Principat es confiava que la Moreneta ens portaria pel camí de la independència i que la muntanya de Montserrat era la capital espiritual de Catalunya. Si els tancs van sortir el 23-F de València és perquè el catalanisme del País Valencià, encapçalat per Fuster, feia molta por a Espanya. El catalanisme de Convergència i Unió, no, i el temps ha demostrat per què. En el moment en què Jordi Pujol esdevé independentista és quan comencen a fer-li la vida impossible. Fuster ha estat molt oblidat des del punt de vista de l'eficàcia política que hauria pogut tenir i que no es va voler que tingués. Les universitats també eren bastant antifusterianes. El 1972 Fuster es va avançar al gran projecte de la història de la literatura catalana de Martí de Riquer, Antoni Comas i Joaquim Molas. Va publicar un llibre impressionant fent un resum de la literatura catalana des de mitjans del segle XIX fins als anys 70. Va aixafar la guitarra als acadèmics i no li ho van perdonar mai.

Quins reptes queden encara respecte a la seva figura?

Els últims anys s'estan publicant molts llibres sobre Fuster. Tot això fa un coixí, una estructura de possibilitats de lectura. L'obra completa ha de tirar endavant. Ara hi ha en marxa una segona temptativa que m'inspira molta confiança perquè està en les millors mans possibles: Antoni Furió i Josep Palàcios, que és l'hereu de Fuster. Furió també està escrivint una biografia de Fuster, que espero que surti aquest any. És molt necessari que també tornin a circular els llibres de manera independent. Cal llegir sobre Fuster perquè una literatura es consolida quan comença a tenir lectors de literatura secundària, de literatura que comenta la literatura. Hem de posar la literatura catalana en moviment i això es fa reescriuint-la, creuant-la amb la literatura europea. Són consells fusterians: la primera obligació de l'escriptor és fer-se llegir i la primera obligació d'un llibre és ser un bon llibre. ◀

Com es guanyava la vida Fuster?

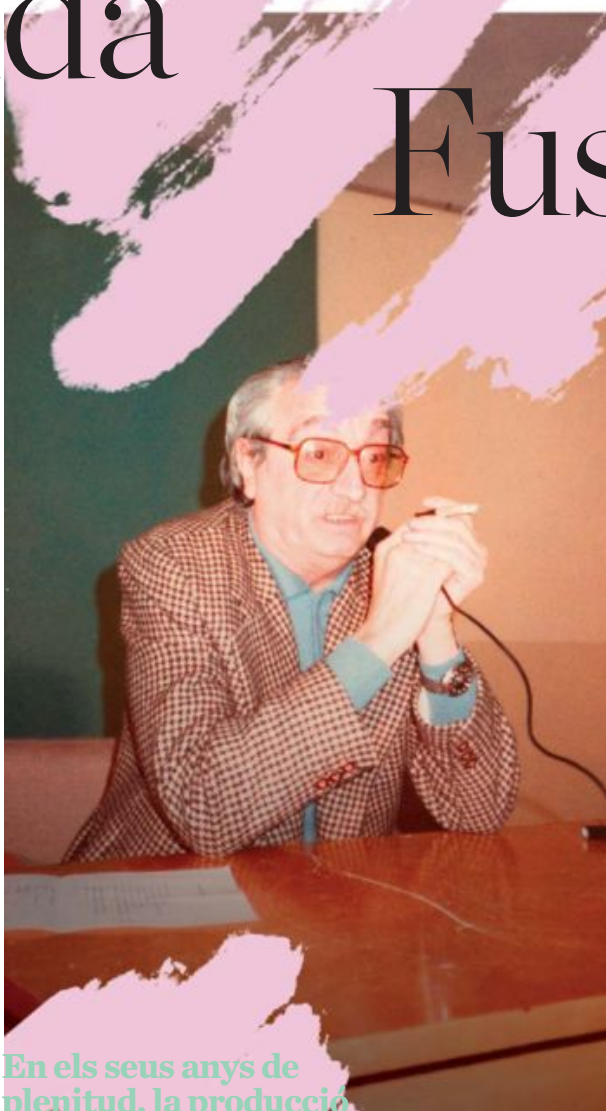
—Pere Antoni Pons

“**S**oc un gran treballador —aquesta virtut no vull que me la neguin”, va escriure Joan Fuster en una carta a Josep Pla, un altre gran treballador. Ni al de Sueca ni al de Palafrugell no els va quedar més remei. Des de molt aviat, se la jugaren a tot o res i miraren de professionalitzar-se com a escriptors, una decisió que en un sistema cultural com el català (i fins i tot l'espanyol) és un gest heroic i una temeritat insensata. És a dir, complicadíssim. I ho va ser molt més en el cas de Fuster, que va entrar a l'edat adulta en la negra postguerra i que va treballar tota la vida des d'un País Valencià que li era majoritàriament indiferent o hostil, que no pas en el de Pla, que sempre va tenir més o menys un país al darrere.

Baltasar Porcel, un altre treballador constant i infatigable, autoesclavitzat per ell mateix i per la seva ambició, solia explicar als escriptors principiants que el freqüentaven que Pla li havia fet veure de jove que havia de considerar important tot el que escrivia. Ho has de fer així, ens deia Porcel que li havia dit Pla, perquè de tot en podràs treure un rendiment: un article serà l'embrió d'un assaig, una crònica la podràs convertir en conte, els articles els podràs recollir en volum. És una manera de procedir que, segons explica Antoni Martí Monverde, Joan Fuster va aplicar tota la vida: molts articles de premsa eren buidatges dels seus dietaris.

Un article cada dia

Per a Fuster, era impensable guanyar-se la vida només a partir dels drets d'autor que li donaven els llibres, igual que abans també havia estat impensable per a Pla i que després ho seria per a Porcel. En els seus anys de plenitud, la producció articulista de Fuster va ser espectacular: podia escriure un paper cada dia. O més. Molts eren en castellà: a contracor, però quin remei. Un cop d'ull a la llarguíssima llista de publicacions on va col·laborar (*Levante* i *Jornada* als inicis, després a *Destino*, *La Vanguardia*, *Correo Catalán*, *Serra d'Or* i també en capçaleres més excèntriques, com la

En els seus anys de plenitud, la producció articulística de Fuster va ser espectacular: podia escriure un paper cada dia. O més. Molts eren en castellà: a contracor, però quin remei

L'assagista, durant una conferència, a la dècada dels 80.
 ANY JOAN FUSTER

revista mèdica *Jano*) il·lustra bé la seva omnipresència.

Escrivia pertot, però els diners escassejaven. Tothom pagava poc. Per això va necessitar complements: les traduccions (sobretot d'Albert Camus, a mitges amb Josep Palacios), les conferències, l'exercici com a jurat en premis literaris, l'assessoria a editorials com 314... Mort el dictador, quan les forces ja no donaven per mantenir el ritme de producció de dècades enrere, Fuster també va ser agomolat per les institucions. I va acabar sent catedràtic de filologia catalana a la Universitat de València.

Escriure de tot

Tot i que va llicenciar-se en dret, va pagar durant anys la quota del Col·legi d'Advocats de València i va posar una placa professional amb el seu nom, Fuster només va exercir durant un temps de passant. Aviat l'escriptura el va absorbir. Gustau Muñoz recorda que sobretot va crear la crítica literària i l'articulisme d'opinió, però que tocava tots els temes: política, vida, societat, cultura, art... Haver d'escriure molt obliga a escriure de tot, si no vols acabar ofegat en la còpia de tu mateix. Fuster no es va copiar mai. Ho aprofitava tot tant que un dels temes que més el van obsessionar va ser justament el de la professionalització dels escriptors: creia que un escriptor havia de poder viure del que escrivia per treure tot el suc del seu propi talent i creia, també, que un país sense escriptors professionals era defectuós i incomplet.

Ni tan sols autoexplotant-te tens garantit poder viure de la ploma, però. A Fuster el va ajudar poder viure a la casa familiar heretada dels pares i portar una vida espartana. Només necessitava diners per comprar llibres, tabac i alcohol. Jaume Pérez Montaner recorda que Fuster es llevava tard al matí perquè a la nit sempre se n'anava a dormir que quasi clarejava: es passava la tarda i la nit llegint, escrivint, fent tertúlia amb els que el visitaven. ¿Li agradava, a Fuster, aquella vida de "jornaler de la ploma", tal com es definia a si mateix? I és clar que li agradava. És l'única manera de resistir-ho. I de fer-ho bé. ■